

Козубська Анастасія
Володимирівна,
здобувач Науково-дослідного
інституту публічного права

ЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБИ ПРАВОПОРУШНИКА ДЛЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВПОПОРУШЕНЬ ЩОДО ЗАЛИШЕННЯ В НЕБЕЗПЕЦІ МАЛОЛІТНЬОЇ ОСОБИ

Залишення в небезпеці, зважаючи на реалії сьогодення є актуальною проблемою, про що свідчать і офіційні статистичні дані, відповідно яких у 2022 році було розпочато 132, у 2023 році - 179, у 2024 році – 194 кримінальних правопорушень за ознаками вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 135 Кримінального Кодексу України [1].

При проведенні більш детального аналізу наведеної статистики, та відповідно проведеного аналізу судово-слідчої практики можна констатувати тенденцію збільшення долі кримінальних правопорушень, де потерпілими від протиправних діянь виступають малолітні особи, при цьому які не пов'язані із залишенням у небезпеці у наслідок вчинення винною особою ДТП.

Якщо у 2022 році кількість проваджень досліджуваної категорії складала 22 % від загальної кількості, то станом на 2023 рік кількість вже становила 23, а за підсумками 2024 року – 25 %.

Відповідно, можемо констатувати тенденцію збільшення як кількісних показників так і збільшення відсоткового співвідношення кримінальних правопорушень, де потерпілими від залишення в небезпеці виступають малолітні особи.

Проблема захисту прав дітей, зокрема і попередження їхнього залишення в небезпеці набула настільки загрозливого масштабу, що Постановою Кабінету міністрів України від 19.01.2022 року №23 було утворено Державну службу України у справах дітей. Основним завданням якої було встановлено формування та реалізація державної політики у сфері усиновлення та захисту прав дітей [2].

Для ефективного розслідування злочинів, пов'язаних з неналежним доглядом за дитиною, необхідно комплексно вивчати не лише об'єктивні обставини справи, а й особистість злочинця. Це дозволить глибше зрозуміти мотиви його дій та розробити ефективніші стратегії розслідування.

Загальноприйнятою практикою серед криміналістів є віднесення «особи злочинця» до елементів криміналістичної характеристики. Погоджуючись з М.В. Салтевським, який в своїх працях визначає, що в структурі криміналістичної характеристики слід виділити чотири основні елементи: предмет безпосереднього замаху; спосіб вчинення злочину; слідову картину; особу злочинця [3, с. 130–133].

Поняття особи злочинця є досить складним та багатогранним поняттям, навколо якого постійно точаться систематичні дискусії.

Так, В. Ю. Шепітько визначає дане поняття як соціально-психологічне, яке охоплює сукупність типових психологічних і моральних якостей індивіда, що формуються внаслідок вчинення злочинів. Особа злочинця, на думку науковця, охоплює цілу систему психологічних властивостей: спонукання, установки, переконання, емоційні й вольові особливості тощо. Дослідження особи злочинця передбачає необхідність вивчення механізмів протиправної поведінки, мотивацій вчинення різних видів злочинів, індивідуально-психологічних і соціальних чинників, ситуативних реакцій людини [4, с. 6].

Таким чином, особа злочинця є невід'ємною частиною криміналістичної характеристики злочину, яка включає в себе аналіз як об'єктивних ознак злочину (місце, час, знаряддя), так і суб'єктивних характеристик злочинця (мотиви, особистість).

При цьому, вивчення особи злочинця є одним з найважливіших завдань слідства, оскільки дозволяє створити більш повну картину злочину і ефективніше планувати слідчі дії.

Ключовою особливістю розслідування злочинів, пов'язаних із залишенням малолітніх осіб у небезпеці, є необхідність збору детальної інформації, яка характеризує підозрюваного. Ці дані дозволяють не лише встановити фактичні обставини злочину, а й зрозуміти мотиви та механізм його вчинення.

Розслідування злочинів, досліджуваної категорії, вимагає комплексного підходу, який включає збір даних з різних джерел, таких як органи державної влади, медичні установи, показання свідків тощо. Отримана та проаналізована інформація дозволяє скласти детальний психологічний портрет підозрюваного, що сприяє ефективному розкриттю та розслідуванню кримінального правопорушення.

Проведеним аналізом результатів вітчизняного судочинства, за вчинення злочинів, передбаченими статтею 135 Кримінального Кодексу України, вчинених відносно малолітніх осіб можна дійти висновку, що в переважній більшості обвинуваченими є жінки, віком від 21 до 40 років.

Підозрювані на момент вчинення злочину, в переважній більшості випадків офіційно не перебувають у шлюбі, або не проживають спільно з жінкою/чоловіком.

Як правило, при офіційно не працевлаштовані, зловживають алкогольними напоями та/або вживають наркотичні або психотропні речовини.

Злочини даної категорії вчиняються як правило одним суб'єктом, може мати проблеми інтелектуального розвитку, або психічний розлад.

Як висновок слід зазначити, що вивчення особи злочинця, яка вчиняє злочини, кваліфіковані за ст. 135 КК України дозволяє, під час проведення досудового розслідування: висувати обґрунтовані версії вчинення злочину, на основі яких буде розроблено план розслідування провадження; встановити можливе коло спілкування злочинця, з метою встановлення можливих свідків кримінального правопорушення та визначення окремих деталей його вчинення; ініціювання та проведення комплексу слідчих (розшукових) дій, які в подальшому допоможуть встановити спосіб вчинення злочину, слідову картину, мотив та інших ключових відомостей, які підлягають обов'язковому встановленню під час досудового розслідування; прийняття рішення про залучення до проведення окремих СРД спеціалістів; належним чином організувати проведення слідчих дій, під час яких застосувати необхідні тактичні прийоми; прийняття рішення про проведення необхідних експертиз, або недоцільності проведення тих або інших експертних досліджень,

зокрема медичних (СМЕ, СПЕ тощо); визначити коло питань, які необхідно поставити експерту.

Окрім цього, вивчення елементів особи злочинця під час розслідування залишення в небезпеці малолітньої особи, дозволить вжити дієві заходи, направлені на усунення детермінант злочинної поведінки підозрюваного та застосування заходів криміналістичної профілактики.

Список використаних джерел:

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіційний сайт* *Офісу генерального прокурора*: веб-сайт URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення 30.10.2024).
2. Постанова про утворення Державної служби України у справах дітей. *Офіційний сайт Верховної ради України*: веб-сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 03.10.2024)
3. Салтевський М. В. Криміналістика: навч.-довід. посіб. Київ: Кондор, 1996. 586 с.;
4. Шепітько В.Ю. Соціально-психологічні характеристики особи злочинця в криміналістиці: проблеми використання типології та можливостей моделювання. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2005. Вип. 5. С. 5–11.

Колонюк Віктор Вікторович,
аспірант аспірантури і докторантури
Національної академії Служби безпеки
України

ПИТАННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Природа й особливості інформаційних діянь стали предметом цілеспрямованих досліджень науковців в галузі кримінального права та криміналістів лише з початком